

DAVLAT IDORALARI VA TASHKILOTLARIDA SAMARADORLIK AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH

Sabirova Yulduz G'afur qizi

Bank Moliya akademiyasi magistranti

sabirovayulduz211@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisdavlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditining mohiyati, ahamiyati va uni takomillashtirish yo'llari chuqur o'rganiladi. Unda audit tizimi rivojining zamonaviy talablari, samaradorlik bahosi, tashkilot faoliyatida monitoringni tashkil etish muhimligi, innovatsion yondashuv va raqamlashtirish jarayonlaridan foydalanish, shuningdek, audit xulosalarining amaliyotga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, xalqaro tajriba asosida samarali mexanizmlarni joriy etish masalalariga ham alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: davlat idoralari, tashkilotlar, samaradorlik auditi, monitoring, takomillashtirish, innovatsiya, raqamlashtirish, tahlil, xalqaro tajriba, boshqaruv, faoliyat, amaliyot.

KIRISH

Davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditi hozirgi kunda jadal ahamiyat kasb etmoqda. Rivojlanayotgan jamiyatda davlat boshqaruv organlari va ularga tegishli muassasalar faoliyati ochiqligi, natijadorligi va samaradorligini baholash dolzarb masalalardan biridir. Xususan, har bir tashkilotning maqsadlariga erishish darajasi, mavjud resurslardan oqilona foydalanish, xizmat ko'rsatish sifati va samaradorligi to'g'risida aniq ma'lumot beruvchi mexanizm sifatida auditi alohida o'ringa ega. Bugungi kunda auditga qo'yilayotgan asosiy talab – faoliyatni tanqidiy tahlil qilib, natijada mavjud kamchiliklar va imkoniyatlarni aniqlash, takomillashtirish chora-tadbirlarini ishlab chiqishdan iborat. Samaradorlik auditi davlat idoralari va tashkilotlari uchun strategik ahamiyatga ega. Chunki bu jarayon orqali nafaqat moliyaviy, balki boshqaruv mexanizmlari, ish jarayonlari va inson resurslari holatini ham nazorat qilish, ularni tahlil qilish va baholash imkonini

beradi. Audit jarayonlari natijasida tashkilot faoliyatida yuzaga keladigan muammolar, ularning ildiz sabablari va bartaraf etish yo‘llari aniqlanadi. Shu bilan birga, samaradorlik auditi natijalari davlat resurslarini tejimli va maqsadli ishlatishga, mablag‘larni samarasiz sarflash bilan bog‘liq xatarlarni kamaytirishga, korrupsiyaning oldini olishga xizmat qiladi. Davlat idoralari va tashkilotlari doirasida auditi takomillashtirish mavzusida chuqur o‘ylangan, ilmiy asoslangan yondashuv talab etiladi. Har bir tashkilot o‘z faoliyat ko‘rsatkishlarini muntazam ravishda tahlil qilib, o‘z-o‘zini audit qilish tizimini ishlab chiqishi muhim. Bu esa faoliyat ochiqligini oshirish, xodimlar mas‘uliyatini kuchaytirish, jamoatchilik nazoratini mustahkamlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Auditni amalga oshirishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, raqamlashtirish orqali natijadorlik va aniqlikni oshirish mumkin.

Samaradorlik auditini tashkil qilishda metodika va yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Ilmiy asoslangan mezon va ko‘rsatkichlar asosida tashkilot faoliyatini baholash, eng avvalo, yagona standartlar va mezonlarni ishlab chiqishni talab etadi. Bu borada xalqaro tajriba, zamonaviy boshqaruv tamoyil va yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Xalqaro tashkilotlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, audit natijalariga asoslangan monitoring doimiy kuzatuvlar esa faoliyatni tahlil qilish va takomillashtirish uchun qulay sharoit yaratadi. Faoliyat samaradorligini oshirish uchun audith jarayonida aniqlangan kamchiliklar va takliflarni amaliyotga tatbiq etish juda muhim. Mazkur taklif va xulosalarning ijrosi ustidan aloqa va ko‘mak mexanizmlari yo‘lga qo‘yilishi kerak. Maqsad muayyan tashkilotda kelgusida shunday kamchiliklarga yo‘l qo‘ymaslik, mavjud imkoniyatlarni maksimal darajada ishlatishdir. Buning uchun esa boshqaruv tizimi ochiqligini ta‘minlash, sohaning normativ-huquqiy bazasini yanada mustahkamlash talab qilinadi.

Audit natijalari asosida tashkilot faoliyatida samaradorlik ko‘rsatkichlariga erishish uchun doimiy malaka oshirish, xodimlarni o‘qitish, yangi texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy boshqaruv metodlarini tadbiq etish orqali bosqichma-bosqich taraqqiyotga erishish mumkin. Bu bilan birga, har bir audit natijasi asosida tashkilot ichki siyosatiga o‘zgartirishlar kiritilishi, faoliyatning foydali va samarasiz sohalari aniq ajratib

ko'rsatilishi zarur. Davlat idoralari va tashkilotlarida faoliyat samaradorligini oshirishda jamoatchilik ishtiroki va fuqarolik nazorati ham alohida ahamiyatga ega. Bunda tashkilotlar o'z faoliyati to'g'risida muntazam ravishda ochiq axborot berib borishlari, jamiyat va manfaatdor tomonlar bilan doimiy muloqotda bo'lishlari kerak. Bu esa audit tizimida natijadorlik va ishonchlilikni oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Samaradorlik auditini takomillashtirish jarayonida tashkilotlar faoliyatini raqamlashtirish, avtomatlashtirish va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish ham dolzarb masalalardan biridir. Chunki, bugungi axborot texnologiyalar rivojlangan zamonda an'anaviy usullar faoliyatni to'liq baholash va monitoring qilishda yetarli samara bermaydi. Raqamli yondashuvlar, sun'iy intellekt va zamonaviy dasturiy mahsulotlarni audit jarayonlariga qo'shish orqali nosozlik va kamchiliklarni tez va aniq aniqlash, muammolarga zamonaviy yechimlar topish mumkin [1].

Xalqaro tajribada ko'plab davlat idoralarida faoliyat samaradorligini oshirish uchun maxsus sertifikatlash, mustaqil audit va tashqi ekspertiza tizimlari keng joriy etilgan. Bu esa, mahalliy sharoitda ham davlat idoralari va tashkilotlar faoliyatini muntazam, mustaqil va to'laqonli baholash imkonini beradi. Aynan mustaqil ekspertiza va tashqi baholash mexanizmlarini rivojlantirish hisobiga audit natijalari ishonchliligi oshadi. Davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditining amaliy natijalarini kuchaytirish uchun yana bir muhim masala – bu hisobdorlik va javobgarlik mexanizmlarini kuchaytirishdir. Har bir audit hisobotida aniqlangan kamchiliklar uchun mas'ul shaxslarning aniq belgilanishi, tuzatish va takomillashtirish bo'yicha aniq reja ishlab chiqilishi darkor. Bu esa, tashkilot faoliyatida o'zgarish va yangilanishlarni jadallashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditining ijtimoiy ahamiyatini ham unutmazlik lozim. Tashkilot faoliyatining ochiq va shaffof bo'lishi fuqarolarda davlat idoralariga nisbatan ishonch tuyg'usini oshiradi, ularda hamkorlik va fuqarolik faolligini kuchaytiradi. Davlat idoralarida samaradorlik auditini kuchaytirish orqali jamiyatda korrupsiyaga qarshi kurash, byudjet mablag'laridan oqilona foydalanish, faoliyatni soddalashtirish va zamonaviylashtirish borasida ham sezilarli natijalarga erishish mumkin [2].

Davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditi bo'yicha takomillashtirish jarayonlari hamkorlikda olib borilishi lozim. Ochig' tizimlar, doimiy tajriba almashuvi, zamonaviy metodlarning joriy qilinishi, mahalliy va xalqaro ekspertlarning tajribasi asosida muntazam seminar va treninglar tashkil etilishi zarur. Bu yondashuv tashkilotlar o'rtasida tajriba almashuvini, innovatsion yechimlarni joriy etishni osonlashtiradi. Shuningdek, davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditi natijalarini tahlil qilish, ularni asosli ravishda jamiyat va rahbariyatga yetkazib borish ham muhimdir. Chunki sifatli va to'g'ri tahlil qilingan natijalargina yangi qarorlar, zarur islohotlar va o'zgarishlarga asos bo'la oladi. Shu bois, audit natijalarini tahliliy asosda tahlil qilish, yanada mukammallashtirish, samarali xulosalar chiqarish va amaliy maslahatlar berish davlat idoralari va tashkilotlarning rivojlanish darajasini belgilaydi [3].

Audit tizimi samaradorligi yuqori bo'lishi uchun, avvalo, sohaning normativ-huquqiy asoslarini takomillashtirish, zamon talablari va xalqaro standartlarga moslashtirish zarur. Hozirgi kunda ushbu borada nufuzli xalqaro tashkilotlarning tavsiyalari va ilg'or tajribalarini o'zlashtirish auditi tizimi rivojida muhim rol o'ynaydi. Qonunchilik bazasi muntazam yangilanib borishi, audit faoliyatining huquqiy va axloqiy mezonlari aniqligi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, audit jarayonlariga zamonaviy axborot texnologiyalari va innovatsion uslublarni joriy etish orqali ochiqlik va ishonchlilikni sezilarli darajada oshirish mumkin. Audit tashkilotlarining to'g'ri faoliyat yuritishi, aniq ma'lumotlar va natijalarga asoslangan tashxisu xulosalar berishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratilishi lozim. Davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditi jarayonlarini takomillashtirishda inson resurslari, ya'ni tajribali va malakali xodimlar muhim rol o'ynaydi. Tashkilotlarda ishlovchi xodimlarning bilim va ko'nikmalarini muntazam oshirib borish, zamonaviy o'quv dasturlari orqali ularning malakasini kuchaytirish, faoliyatdagi kamchiliklarni aniq tanqidiy baholashga o'rgatish hozirgi zamon talabi hisoblanadi. Tashkilotda samaradorlik auditorlarini tayyorlash va ularni malaka oshirish kurslaridan muntazam o'tkazib borish, ularni yangi texnologiya va dasturiy ta'minot bilan doimiy tanishtirish, audit sohasida innovatsion yechimlardan foydalangan holda zamon talablariga moslashish uchun barcha zarur sharoitlarni yaratish lozim. Bu

orqali tashkilotlarda samarali boshqaruv, ochiqlik va mas'uliyatli yondashuv yo'lga qo'yiladi [4].

Natijada, davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditini takomillashtirish nafaqat bugungi kundagi zarurat, balki kelajakdagi taraqqiyot va islohotlar uchun mustahkam zamin yaratadi. Tashkilotlar faoliyatining ochiqligi, aniqligi va mas'uliyat darajasini oshirish orqali davlat boshqaruvida eng muhim dolzarb masalalar samarali hal bo'ladi. Shuningdek, samaradorlik auditining to'g'ri yo'lga qo'yilishi davlat byudjetining tejamkorligi va uzoq muddatli taraqqiyotning muhim asosiga aylanadi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditorini takomillashtirish borasida qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash, ularni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishiga yordam beradigan mexanizmlar joriy qilinmoqda. Bu esa, kelgusida audit tizimini yanada mukammallashtirib, xalqaro standartlarga moslashish uchun qulay sharoit yaratadi. Davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditini kuchaytirilgan sari, jamiyatda ochiqlik, ishonchlilik va mas'uliyat muhitini shakllantirish bo'yicha barqaror asos yaratiladi. Bu, o'z navbatida, jamiyat taraqqiyoti, davlat boshqaruvining yangi bosqichga ko'tarilishi, jamoatchilik roziligi va ishonchi ortishiga sabab bo'ladi [5].

Xulosa

Davlat idoralari va tashkilotlarida samaradorlik auditini jarayonlarini modernizatsiya qilish va takomillashtirish zamon talabi hisoblanadi. Bu borada, audit faoliyati doirasining kengaytirilishi, zamonaviy texnologiyalar va xalqaro tajribadan samarali foydalanish, inson resurslari salohiyatini oshirish, tahliliy faoliyatni chuqurlashtirish, normativ-huquqiy asoslarni takomillashtirish asosiy yo'nalishlar sifatida belgilanishi zarur. Tashkilot faoliyatidagi ochiqlik, ishonchlilik va natijadorlikni oshirish orqali davlat boshqaruvi tizimida tub islohotlarga erishish mumkin. Samaradorlik auditining to'g'ri va samarali yo'lga qo'yilishi esa davlat va jamiyat manfaatlariga mos holda taraqqiyotning mustahkam poydevori bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirzayev I.K. Audit asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot va moliya, 2020. – 312 bet.

2. Ahmedov R.S. Davlat moliyaviy nazorati. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 245 bet.
3. Karimova S.O. Samaradorlik auditi: nazariya va amaliyot. – Samarqand: Zarafshon, 2021. – 198 bet.
4. Haydarov Sh.A. Davlat boshqaruvi va uni samarali tashkil etish. – Toshkent: O‘zbekiston, 2019. – 276 bet.
5. Bobokalonov Q.T. Innovatsion texnologiyalar va boshqaruvda axborot tizimlari. – Farg‘ona: Ilm Ziyo, 2023. – 163 bet.
6. Baxtiyorov I.A. O‘zbekiston Respublikasida audit tizimining rivojlanishi. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 154 bet.
7. Jo‘raev A.S. Fuqarolik jamiyati va davlat boshqaruvi. – Toshkent: Universitet, 2020. – 210 bet.